

Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai

2023 m. sausio 18 d., Nr. 23-006AR

Kopija:

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai
Lietuvos Respublikos finansų ministerijai
Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai
Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui
Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ALKOHOLIO KONTROLĖS ĮSTATYMO NR. I-857 10, 12, 17, 18 IR 34 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-1086” PROJEKTO (Reg. Nr. 22-32(7))

2023 m. sausio 13 d. užregistruotas Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – **Vyriausybė**) nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo Nr. I-857 10, 12, 17, 18 ir 34 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1086” projektas (Reg. Nr. 22-32(7)) (toliau – **Nutarimo projektas**).

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – **LVK**), atstovaujanti asociacijas, vienijančias didžiausias Lietuvoje veikiančias bendroves, kurių pagrindinė veikla yra įvairių rūšių alkoholinių gėrimų produktų gamyba ir prekyba, yra susirūpinusi dėl šio Nutarimo projekto ir jo įtakos tolimesniam teisėkūros procesui. LVK manymu, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo Nr. I-857 10, 12, 17, 18 ir 34 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1086 (toliau – **Įstatymo projektas**), dėl kurio bus teikiama Vyriausybės išvada, priėmimas galimai iškreips ūkinės veiklos subjektų, veikiančių viename sektoriuje, konkurencines sąlygas rinkoje, neleis valstybei užtikrinti alkoholinių gėrimų kokybės kontrolės ir, atitinkamai, vartotojų gyvybės ir sveikatos apsaugos nuo nekokybiškų gaminių, taip pat neužtikrins teisinio reguliavimo vientisumo, įgyvendinant jau galiojančias į alkoholio vartojimo mažinimą nukreiptas priemones.

Atkreiptinas dėmesys, kad Nutarimo projekto derinimo procesas prasidėjo dar 2022 m. sausio mėn. ir tęsiasi iki šiol. Pateiktas jau septintasis Nutarimo projekto variantas, kuriuo Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (toliau – **Ministerija**) iš esmės siūlo Vyriausybei pritarti Įstatymo projektui, tačiau neaišku dėl kokių priežasčių Nutarimo projektui keičiantis iš esmės, nebuvo kartojami vieši derinimai su suinteresuotomis šalimis, organizuoti tik vidiniai pasitarimai ir diskusijos tarp institucijų. LVK žiniomis, nuo 2022 m. gegužės mėnesio Ministerija nevykdė jokių viešų konsultacijų ir aptarimų su pastabų turinčiu verslu, o tai kelia abejonių dėl tinkamo atviros teisėkūros principų įgyvendinimo, formuojama ydinga teisėkūros praktika, kai vengiama konsultuotis su suinteresuotomis šalimis, siekiant rasti bendrą sutarimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektas yra ypatingai svarbus alkoholinių gėrimų gamybos bei prekybos sektoriuje veikiantiems subjektams konkurenciniu aspektu, taip pat poveikio visuomenei aspektu, teikiame pastabas dėl Nutarimo projekto ir tikimės, jog jos bus įvertintos, bus suorganizuotos viešos diskusijos pastaboms aptarti ir Nutarimo projektas bus atitinkamai pakoreguotas.

1. Dėl pritarimo išplėsti ūkininkų galimybes įteisinant alkoholinių gėrimų gamybą bei prekybą ir siūlomo teisinio reguliavimo suderinamumo su alkoholio kontrolės politikos principais

Nutarimo projektu siūloma pritarti Įstatymo projekto tikslui įteisinti naminės degtinės ir kitų tradicinių gėrimų, kurių turinė etilo alkoholio koncentracija ne didesnė kaip 65 tūrio proc., gamybą bei vartojimą, suteikiant gamybos, laikymo ir vartojimo teisę ūkininkams, kurių ūkis yra įregistruotas Lietuvos Respublikos ūkininkų ūkių registre Ūkininkų ūkių registro nuostatų nustatyta tvarka, kurie teikia kaimo turizmo reikalavimus atitinkančias paslaugas ir kurie Ministerijos nustatyta tvarka yra sertifikuoti kaip tradiciniai amatininkai.

LVK nuomone, pritariant šiam tikslui būtų suteikiamos privilegijos ūkininkams, užsiimantiems kaimo turizmo veikla, išskiriant juos iš kitų Lietuvoje veikiančių juridinių bei fizinių asmenų, kurie užsiima ar planuotų užsiimti tokia veikla. Paminėtina, kad šiai grupei siūlomos nustatyti lengvatų iškreiptų lygiateisiškumo ir konkurencijos sąlygas alkoholinių gėrimų gamybos bei prekybos rinkoje. Pavyzdžiui, Nutarimo projekte trūksta pagrindimo, kodėl siūloma sudaryti išskirtines, lengvatinas sąlygas ūkininkams, gaminantiems stipriuosius alkoholinius gėrimus, iškart be papildomų procedūrų ir atitikties reikalavimų išpildymo gauti mažmeninės prekybos licenciją, kuomet kitiems alkoholinių gėrimų gamybos ir prekybos rinkoje veikiantiems subjektams tokių išimčių nėra. Be to, Nutarimo projekto lydraštyje siūloma ūkininkams taikyti lengvatą ir mokesčiui už akcizinį sandėlį.

Nors Nutarimo projekte įvardijami siūlomi atlikti veiksmai siekiant ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumo ir vienodų konkurencinių sąlygų rinkoje – *patikslinti Alkoholio kontrolės įstatyme pateikiamą alkoholio reklamos sąvoką, į ją įtraukiant ir ūkininkų veiklą, taip pat numatyti išimtis ir ūkininkų informacijai, kuri, vadovaujantis minėto įstatymo 29 straipsnio 2 dalimi, nebūtų laikoma reklama* – nėra aišku, kokia apimtimi šie siūlymai galėtų būti įgyvendinti.

Verslas pasigenda kompleksinio viso Įstatymo projekto vertinimo konkurencingumo aspektu ir nesutinka su Ministerijos argumentais, kad ūkininkams, kurie nėra įmonės, gali būti tam tikri reikalavimai netaikomi, nors šie subjektai užsiimtų identiška veikla – alkoholinių gėrimų gamyba.

Pažymėtina, kad Ministerijos skaičiavimu, tokių subjektų Lietuvoje, kurie turėtų teisę užsiimti namine alkoholinių gėrimų gamyba būtų apie 70 vienetų, tačiau tai reiškia, kad **kaimiškose Lietuvos vietovėse atsirastų 70 naujų stipriųjų alkoholinių gėrimų gamybos bei prekybos vietų**. Atsižvelgiant į tai, nesuprantama, kaip Nutarimo projekto nuostatos dėl pritarimo aukščiau minėtam Įstatymo projekto tikslui išplėsti ūkininkų galimybes įteisinant alkoholinių gėrimų gamybą bei prekybą, dera su Alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje deklaruojamu įstatymo tikslu – mažinti alkoholio daromą žalą sveikatai ir 3 straipsnyje išvardintais valstybės alkoholio kontrolės principais, t. y. riboti alkoholinių gėrimų parADVAVIMO ir vartojimo skatinimą, taip pat skatinti socialinės aplinkos be alkoholio kūrimą.

Be to, Ministerijos siūlymas iš esmės prieštarauja ir Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų patvirtinimo projektui, kuriuo siekiama nustatyti aiškias valstybės politikos kryptis alkoholio kontrolės klausimais. Minimas dokumentas bus toliau svarstomas Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. pavasario sesijoje, o vienas iš kertinių šio dokumento principų – mažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą. Nėra aišku, kaip galimai naujų 70 gamintojų atsiradimas, kurie visi kartu galės pagaminti per metus 70 000 litrų itin stiprių alkoholinių gėrimų prisidės prie šio tikslo siekimo. Siūlome, kad Ministerija lydraštyje ar kituose Nutarimo projektą lydinčiuose dokumentuose pagrįstų savo siūlymus ir jų suderinamumą su kitais strateginiais valstybės dokumentais alkoholio kontrolės srityje.

2. Dėl vienodų prekybos sąlygų gaminantiems alkoholinius gėrimus užtikrinimo

Pažymime, kad pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą savo reikmėms ir vartojimui yra leidžiama gaminti silpnuosius alkoholinius gėrimus (alų ir vyną), tačiau jų nėra galima parduoti. Ministerijos formuluojami pasiūlymai patikslinti Alkoholio kontrolės įstatyme nustatytą mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais tvarką, įtraukiant nuostatas ūkininkų pagamintų naminių alkoholinių gėrimų atžvilgiu, **reiškia sukuriamas naujas prekybos sąlygas gaminantiems naminius alkoholinius gėrimus**. Vertinant Nutarimo projektą lieka neaišku ar šioms vietoms galiotų tokie patys prekybos reikalavimai, kaip ir visiems, šiuo metu rinkoje veikiantiems prekybininkams, prekiaujantiems alkoholiniais gėrimais. Paminėtina tai, kad Nutarimo projekte trūksta pasiūlymų, kaip galėtų būti ūkiuose, kaimo turizmo sodybose užtikrinama pardavimo laiko kontrolė bei kitų pardavimo reikalavimų laikymasis.

3. Dėl siūlymų įstatymo projekte numatyti ūkininkų gaminamų naminių alkoholinių gėrimų gamybos ir prekybos kontrolės mechanizmą ir įvardyti už gamybos ir prekybos priežiūrą ir kontrolę atsakingas institucijas

LVK nuomone, Nutarimo projekte būtų tikslinga pasiūlyti konkrečius galimus kontrolės mechanizmus bei įvardyti, kurios institucijos ir kokia apimtimi būtų atsakingos už ūkininkų gaminamų naminių alkoholinių gėrimų gamybos bei prekybos kontrolę.

Pažymėtina, kad kontrolės mechanizmas ypač aktualus kalbant apie šešėlinę rinką, kuri labiausiai egzistuoja būtent stipraus alkoholio kategorijoje, tačiau Nutarimo projekte ji nėra aptariama ar vertinama. Tai susiję ne tik su kontrabandiniais gėrimais, bet ir su nelegaliai Lietuvoje pagamintais alkoholiniais gėrimais. Paminėtina, kad Nutarimo projektu siūlomas reguliavimas galėtų sudaryti itin lengvas sąlygas prisidengti ūkininko privilegijomis legalizuojant šiuo metu nelegalią veiklą, todėl turėtų būti skiriamas didelis dėmesys kontrolės priemonėms bei reikalavimams apskaitai, kad būtų užtikrinama, jog nebus pagaminamas didesnis kiekis, nei oficialiai leistina 1000 litrų riba.

4. Dėl siūlymo atlikti poveikio vertinimą

LVK nuomone, būtų tikslinga Nutarimo projektą papildyti nuostata dėl poreikio atlikti planuojamos vykdyti naminių ir alkoholinių gėrimų gamybos ir prekybos veiklos poveikio visuomenės sveikatai vertinimą, kuri buvo įtraukta į vieną ankstesnių Nutarimo projekto versijų (reg. Nr. 22-32(3))

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 1 dalis numato, kad rengiant teisės akto, kuriuo numatoma reglamentuoti iki tol nereglementuotus santykius, taip pat kuriuo iš esmės keičiamas teisinis reguliavimas, projektą, privalo būti atliekamas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas. Atsižvelgiant į tai, kad siekiama reglamentuoti iki tol nereglementuotus santykius, susijusius su naminių alkoholinių gėrimų gamyba ir prekyba ūkininkų ūkiuose ir šiuose ūkiuose esančiose ir ūkininkui priklausančiose patalpose, siūlyti atlikti Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 10, 12, 17, 18 ir 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą. Papildomai pažymėtina, kad siūlymas leisti ūkininkams gaminti ir parduoti alkoholinius gėrimus savo ūkyje ir tame ūkyje esančiose ir ūkininkui priklausančiose patalpose, padidintų alkoholinių gėrimų prieinamumą ir vartojimą bei turėtų neigiamos įtakos visuomenės sveikatai, todėl siūloma atlikti planuojamos vykdyti naminių alkoholinių gėrimų gamybos ir prekybos veiklos poveikio visuomenės sveikatai vertinimą, kuris numatytas Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 38 straipsnio 1 dalyje.

Atsižvelgiant į tai, kad XVIII-osios Vyriausybės programos 186 punkte nurodomas tikslas „užtikrinti kokybišką teisėkūrą, įvertinti esamą ir numatomo teisinio reguliavimo reikalingumą, taip pat

įtraukti visuomenę į teisėkūros procesus, kad būtų užtikrintas teisėkūros proceso viešumas ir skaidrumas“, taip pat įvertinant tai, kad aukščiau pateiktomis pastabomis siekiame lygių ir vienodų verslo sąlygų visiems viename sektoriuje veikiantiems ūkio subjektams sudarymo ir manome, kad tokių principų turi būti laikomasi itin griežtai reguliuojamoje alkoholio gamybos ir prekybos rinkoje, **maloniai prašome:**

1. dar kartą įvertinti Nutarimo projektą poveikio konkurencijai bei poveikio visuomenės sveikatai aspektais konsultuojantis su Konkurencijos taryba ir kitomis suinteresuotomis šalimis bei atitinkamai Nutarimo projektą pakoreguoti;

2. jei po diskusijų Ministerija laikytųsi pozicijos neatsižvelgti į pastabas – pridėti prie teikiamo Nutarimo projekto derinimo pažymą su motyvais, dėl kurių neatsižvelgta į pastabas.

Taip pat tikimės, kad įvertinant Nutarimo projekto svarbą jis bus pakartotinai svarstomas Vyriausybės tarpinstituciniame pasitarime.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Ineta Rizgelė